

BYGGNADS VÅRDS FÖRENINGEN

2024-06-10

Till Mark- och miljödomstolen

Adresseras till:

Uppsala kommun. E-post: SBF.planadministrator@ uppsala.se

samt för kännedom:

Länsstyrelsen. E-post: [uppsala@ lansstyrelsen.se](mailto: uppsala@ lansstyrelsen.se)

Riksantikvarieämbetet. E-post: [registrator@ raa.se](mailto: registrator@ raa.se)

Överklagande

Beslut som överklagas

Kommunfullmäktiges i Uppsala kommun beslut 2024-05-27 att anta förslag till detaljplan för del av Kvarteret Ubbo, Uppsala kommun. Dnr: PBN 2015-003138.

Klagande

Svenska byggnadsvårdsföreningen, SBF, är en oberoende icke vinstdrivande ideell förening med cirka 6000 medlemmar. Föreningen verkar för att sprida och förmedla kunskap om byggnadsvård och sunt byggande, att slå vakt om vårt byggda och gröna kulturarv och värna detta som en resurs i stadsutvecklingen samt att främja en god stadsmiljö och god kvalitet i övrigt i nutida stadsplanering. SBF har avgivit yttranden över förslaget till detaljplan för del av Ubbo vid båda granskningarna (yttranden daterade 2021-07-06 resp. 2024-01-08).

Talerätt

SBF uppfyller kriterierna för en klagoberättigad miljöorganisation enligt miljöbalken, MB 16 kap 13§. SBF hänvisar till att Högsta domstolen, HD, 2020-07-09 (mål nr Ö 6554-19) fastställt en dom i Mark- och miljööverdomstolen som anger att 42§ förvaltningslagen ges en tolkning som innebär att miljöorganisationer med uppgift att tillvarata kulturmiljöintressen, och som uppfyller kriterierna i MB 16 kap, 13 §, har klagorätt i fråga om beslut att anta, ändra eller upphäva en detaljplan, om beslutet aktualiserar hänsynstaganden som mer tydligt är relaterade till kulturmiljön. När det gäller detaljplaner är det således klarlagt av HD att miljöorganisationer som uppfyller villkoren enligt miljöbalken har talerätt i ärenden som rör kulturmiljön.

Yrkande

- att kommunfullmäktiges i Uppsala beslut att anta förslag till detaljplan för del av Ubbo upphävs
- att ärendet remitteras till Riksantikvarieämbetet för bedömning av projektets effekter för kulturmiljön som underlag för mark- och miljödomstolens bedömning av påverkan på berörda uttryck för riksintresset för Uppsala stad [C 40 A].

Motivering/sammanfattning

- Förslaget till detaljplan skulle medföra påtaglig skada på riksintresset. Planförslaget strider därför mot miljöbalken 3 kap 6§.
- Förslaget till detaljplanen skulle innebära en negativ påverkan på stads- och landskapsbilden och platsens höga kulturvärden och strider därmed mot plan- och bygglagen 2 kap 6§.
- Sveriges riksdag har antagit nationella miljö kvalitetsmål och det arkitekturpolitiska målet som båda anger att kulturarvet ska värnas. SBF bedömer att planförslaget strider mot den inriktning som anges i dessa mål.
- Rivning av brygghuset, en av få återstående gårdsbyggnader i Uppsala från 1700-talet, är oacceptabel och står i motsats till innebörden av plan- och bygglagen 9 kap 34 §.
- Miljökonsekvensbeskrivning saknas. Det är anmärkningsvärt att varken länsstyrelsen utifrån sin tillsynsroll eller kommunen anser att det finns risk för betydande miljöpåverkan och därmed att det inte behövs en strategisk miljöbedömning och miljökonsekvensbeskrivning i detta område av riksintresse med dess höga kulturhistoriska värden. Bedömningen strider mot miljöbalkens 6 kapitel.

Utveckling av grunderna

Påverkan på riksintresset Uppsala stad

Kvarteret, Ubbo/Odinslund, ligger mitt i Uppsalas historiska hjärta med Slottet, Domkyrkan och Carolina Rediviva som nära grannar. Här finns även Ärkebiskopsgården, Gustavianum, Dekanhuset och Trefaldighetskyrkan. Planområdet angränsar till det historiska processionsstråket mellan Slottet och Domkyrkan, "Kröningsstråket", vars namn anknyter till att flera kungar och en drottning har krönt i Domkyrkan.

Planens syfte är att möjliggöra uppförandet av tre nya byggnader för hotell, utställningslokaler och tillfällig vistelse. De nya byggnaderna får uppföras i 2 och 4 våningar. Den totala bruttoarean är cirka 2 400 m² ovan mark samt 1 200 m² under mark. En av byggrätterna är placerad längs med tomtgränsen mot Odinslund och processionsstråket. Plan- och byggnadsnämnden beslutade 2015-03-06 att bevilja rivningslov för det befintliga brygghuset från 1700-talet under förutsättning att ny detaljplan vinner laga kraft.

Några av uttrycken för riksintresset för Uppsala stad [C 40 A] lyder:

Centralmaktens, domkyrko- och lärdomsstadens bebyggelse och miljöer från medeltiden fram till idag. [...] Miljöer och offentliga byggnader som hör samman med funktionen som residens-, förvaltnings- och regementsstad från 1600-talet till 1900-talet. [...] Den monumentala bebyggelsens dominans i stadsbilden genom siktlinjer och vyer längs gator, från torgrum och från Fyrisån. Stadens siluett från infarterna och vägar som passerar staden med domkyrkan, slottet och Carolina Rediviva som viktiga landmärken.

I Uppsalas stadskärna är det främst i området kring domkyrkan och slottet som den äldre bebyggelsen finns kvar i större utsträckning. Ubbo/Odinslund ingår i själva kärnan i detta område av riksintresse för kulturmiljövården. Det är ett unikt stadsrum; en central plats i staden alltsedan medeltiden med processionsstråket mellan domkyrkan och slottet. Planområdet omsluts av kulturhistoriskt och historiskt mycket värdefulla byggnader som Clasonska huset och stenhuset (med ursprung i 1600-talet), Annerstedtska ladan och Jontes hus (från 1700-talet), f.d. Lindska skolan (1800-talet) samt Akademihotellet och Studentkåren (1930 resp. 1967). I

den gröna lungan som omsluts av dessa hus och som vetter mot allén ligger två friliggande byggnader från 1700-talet, varav ett är det rivningshotade brygghuset.

Vyn mot dessa byggnader från olika århundraden och platsens öppenhet är en tillgång för länken mellan domkyrkan och slottet. Vyn utgör ett sammanhängande stycke – snart helt försvunnen – Uppsalamiljö. Karaktäristiska drag i miljön är nivåskillnaderna som förtydligas av de olika byggnaderna, det öppna sambandet mellan den gröna slänten och alléerna, initierade av Linné på 1700-talet, samt övergången till grönområdet upp mot slottet. Denna öppenhet har rått i 150 år och är en del av områdets historiska berättelse. Ubbo/Odinslund framstår visuellt som en del av parken. Ett genomförande av förslaget till detaljplan skulle medföra att denna historiska vy skymms från stråket mellan slottet och domkyrkan. Det faktum att det finns en detaljplan för området, där genomförandetiden sedan länge passerats och som endast till en del byggs ut är inget argument för att fortsätta bygga i området idag.

Brygghusets angivna dåliga skick ska vägas mot byggnadens höga kulturhistoriska värde både i egenskap av ett av få bevarade gårdshus från 1700-talet i staden och som ett kulturhistoriskt värdefullt hus inom riksintresse för kulturmiljövården. Det villkorade rivningslovet för gårdshuset överensstämmer inte med den angivna inriktningen enligt plan- och bygglagen där det anges att en förutsättning för att ge rivningslov är att byggnaden ”inte bör bevaras på grund av byggnadens eller bebyggelsens historiska, kulturhistoriska, miljömässiga eller konstnärliga värde” (9 kap 34 §).

Den viktigaste frågan är om ytterligare bebyggelse överhuvudtaget är förenlig med det unika områdets höga kulturmiljövården. Upplandsmuseet har tydligt tagit ställning genom att uttala att ”tre nya byggnader skulle skada upplevelsen av det historiska stråket och innebära en kraftig förvanskning av det värdefulla Odinslund”. Även Statens Fastighetsverk, Uppsala kulturnämnd, Svenska kyrkan och Föreningen Vårda Uppsala avstyrker planförslaget med hänsyn till negativ påverkan på kulturmiljön. Det är synnerligen anmärkningsvärt att länsstyrelsen och kommunen, trots den omfattande kritiken varav från flera expertorgan, inte ens bedömer att ett genomförande av detaljplaneförslaget skulle medföra risk för betydande miljöpåverkan och därför inte heller sett behov av en miljökonsekvensbeskrivning.

Den centrala historiska miljön är Uppsalas varumärke sedan många sekler. Ett genomförande av planförslaget skulle medföra ett påtagligt och oacceptabelt intrång i den enastående kärnan i själva riksintresset och en av de mest värdefulla av Uppsalas historiska miljöer. Den harmoniska och välbevarade vyn in i kvarteret Ubbo skulle skymmas från allén. Upplevelsen av processionsstråket mellan domkyrkan och slottet skulle kraftigt förvanskas. Även om brygghuset kräver omfattande renovering är det orimligt att riva denna byggnad med dess höga kulturhistoriska värde, ett av få bevarade hus i staden i sitt slag från 1700-talet. SBF bedömer att planförslaget medför ett oacceptabelt intrång i den unika kulturmiljön och medför påtaglig skada på riksintresset. Planförslaget strider därmed mot miljöbalken 3 kap 6 §.

Plan- och bygglagen. Påverkan på stads- och landskapsbilden.

Planförslagets påtagliga intrång i den historiska stadsbilden innebär också att förslaget strider mot plan- och bygglagen där det anges att byggnader ska placeras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärden på platsen och intresset av en god helhetsverkan (2 kap 6 §).

De nationella kulturmålen

De nationella miljö kvalitetsmålen utgör en långsiktig målbild för samhällets miljöarbete och ska fungera som vägledning för alla aktörer. En precisering när det gäller kulturvärden i bebyggd miljö inom miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö* lyder:

Det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas.

Riksdagen antog också 2018 ett övergripande mål, *det arkitekturpolitiska målet*, för den statliga politiken för arkitektur, formgivning och design baserat på utredningen *Gestaltad livsmiljö*. I målet anges:

Arkitektur, formgivning och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livs-miljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön. Detta ska bland annat ske genom att estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara och utvecklas

SBF bedömer att förslaget till detaljplan för Ubbo står i direkt motsats till dessa mål.

Avslutande kommentar

Förslaget till detaljplan berör ett område som ovanligt hög grad vittnar om stadens historia i själva kärnan av riksintresset för Uppsala stad. Förslaget har antagits av kommunen trots kraftig och kunnig kritik mot planförslaget under planprocessen, inte minst från expertorgan. Det tilltänkta projektet skulle kraftigt förvanska den värdefulla kulturmiljön och bedöms därmed förorsaka påtaglig skada på riksintresset. SBF hemställer därför att domstolen remitterar planförslaget till Riksantikvarieämbetet för att erhålla ytterligare underlag för prövningen. Svenska byggnadsvårdsföreningen yrkar att kommunens beslut att anta förslaget till detaljplan upphävs.

För Svenska byggnadsvårdsföreningen dag som ovan

Ulrika Lindh
Ordförande

Stephan Fickler
Verksamhetsledare

Kristina Berglund
Adj. styrelseledamot

Svenska byggnadsvårdsföreningen är en oberoende, ideell miljöorganisation med cirka 6000 medlemmar som grundades i samband med det av Europarådet utlysta byggnadsvårdsåret 1975. Föreningens ändamål är att sprida och förmedla kunskap om byggnadsvård, byggnadskultur och hållbart byggande, att slå vakt om vårt byggda och gröna kulturarv som resurs i samhällsutvecklingen samt att främja god kvalitet i nutida stadsplanering.